

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

(найменування центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки)

Національний університет «Запорізька політехніка»

(повне найменування закладу вищої освіти)

Кафедра менеджменту

(назва кафедри, яка відповідає за дисципліну)

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор (перший проректор)

«_____» _____ 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК32 «Сучасні теорії організації»

(код і назва навчальної дисципліни)

спеціальність

073 «Менеджмент»

(код і найменування спеціальності)

освітня програма (спеціалізація) «Менеджмент організацій та адміністрування»

(назва освітньої програми (спеціалізації))

інститут, факультет Економіко-гуманітарний інститут, факультет економіки і управління

(найменування інституту, факультету)

мова навчання державна

Запоріжжя – 2021 рік

Робоча програма «Сучасні теорії організації» для здобувачів вищої освіти
(назва навчальної дисципліни)

спеціальності 073 «Менеджмент», ОП «Менеджмент організацій та адміністрування»
(назва спеціалізації)

«22» червня 2021 року – 22 с.

Розробники: Панкова А.Ю., доцент кафедри менеджменту, кандидат економічних наук, доцент

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри
менеджменту

Протокол від «22» червня 2021 року № 11

Завідувач кафедри менеджменту

«22» червня 2021 року

(підпис)

(Пуліна Т.В.)

(прізвище та ініціали)

Схвалено науково-методичною комісією факультету Економіки та управління

Протокол від «25» червня 2021 року № 32

« » 20 року Голова

(підпис)

(Корольков В.В.)

(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів - 3,5	Галузь знань 073 «Менеджмент»	нормативна	
Модулів – 1	спеціальність (професійне спрямування): 073 «Менеджмент» Кваліфікація (професійне спрямування): Бакалавр «Управління та адміністрування», спеціальність: 073 «Менеджмент».	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		4-й	4-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ - _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин - 105		8-й	8-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента - 5	Освітньо-кваліфікаційний рівень: Бакалавр	14 год.	14 год.
		Практичні, семінарські	
		20 год.	2 год.
		Лабораторні	
		- год.	- год.
		Самостійна робота	
		77 год.	год.
		Індивідуальні завдання:	
		-	контр. робота
	Вид контролю: екзамен		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 36,7% до 63,3%

для заочної форми навчання – 6,7% до 93,3%.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою дисципліни “Сучасні теорії організації” формування у фахівців вищого рівня кваліфікації розуміння сутності наукових концепцій (теорій), сучасного управлінського мислення, методологічних основ формування ефективної організації, використовуючи сучасні прогресивні підходи до організаційного проектування, методи та засоби інформаційного моделювання управлінських процесів та систем, інструменти сучасного офісу.

Завданням вивчення дисципліни:

- формування у здобувачів уявлення про сучасну ефективну організацію;
- ознайомлення із сучасними підходами до управління;
- висвітлення особливостей сучасного управління;
- формування навичок і прийомів управлінської діяльності, адекватної умовам ринкового середовища;
- вивчення факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, опанування сучасних технологій їх аналізу;
- набуття вміння, здійснювати розподіл повноважень та відповідальності між структурними ланками (підрозділами) сучасної організації, використовуючи установчі документи та типові управлінські технології;
- набуття досвіду створення сучасної організації на основі вивчення технологій організаційного проектування, оволодіння методиками інформаційного моделювання управлінських процесів та систем.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен отримати **загальні компетентності**:

ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу.

ЗК8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК9. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК11. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК13. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

Фахові компетентності:

СК1. Здатність визначати та описувати характеристики організації.

СК2. Здатність аналізувати результати діяльності організації, зіставляти їх з факторами впливу зовнішнього та внутрішнього середовища.

СК3. Здатність визначати перспективи розвитку організації.

СК6. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.

СК10. Здатність оцінювати виконувані роботи, забезпечувати їх якість та мотивувати персонал організації.

СК11. Здатність створювати та організовувати ефективні комунікації в процесі управління.

СК12. Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, формувати обґрунтовані рішення.

СК14. Розуміти принципи психології та використовувати їх у професійній діяльності.

СК15. Здатність формувати та демонструвати лідерські якості та поведінкові навички

Очікувані програмні результати навчання:

ПР5 Описувати зміст функціональних сфер діяльності організації

ПР6 Виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень

ПР11 Демонструвати навички аналізу ситуації та здійснення комунікації у різних сферах діяльності організації

ПР15 Демонструвати здатність діяти соціально відповідально та громадсько свідомо на основі етичних міркувань (мотивів), повагу до різноманітності та міжкультурності

ПР16 Демонструвати навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, бути критичним і самокритичним

Міждисциплінарні зв'язки:

Пререквізітами та постреквізітами дисципліни «Сучасні теорії організації» є дисципліни згідно структурно-логічної схеми підготовки здобувача вищої освіти.

3.Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Передумови та фактори формування сучасних теорій організації |

Сутність поняття «організація». Закони організації. Закони функціонування (статики) організації: закон композиції, закон пропорційності, закон найменших. Закони розвитку (динаміки) організації: закон онтогенезу (перетворення), закон синергії, закон інформованості-упорядкованості, закон єдності аналізу й синтезу, закон самозбереження.Принципи організації: принцип ланцюгового зв'язку; принцип інгресії; принцип підбору; принцип рухомої рівноваги; принцип слабкої ланки. Групування принципів.Етапи розвитку організації: зародження, зростання, зрілості, старіння. Збереження рівноваги організації та її цілісності.

Тема 2. Сучасна організаційна парадигма: сутність, значення, зміст, практична спрямованість.

Основні організаційні теорії та моделі. Організаційні теорії: класична організаційна теорія; теорії організаційної поведінки; теорія інститутів та інституційних змін; популяційно-екологічна (еволюційна) теорія; тектологія О. Богданова; ноосфера В. І. Вернадського. Еволюція теоретичних концепцій організації. Основні моделі організацій: органічна та механістична моделі.

Тема 3. Системність як загальна властивість сучасної організації.

Організація як система. Формування системних уявлень: Платон, Аристотель, Кант, А. Смит. Системність як загальна властивість матерії. Системний підхід (погляд). Стан системи, властивості системи, поведінка системи, дія, подія. Будова систем: підсистема, елемент, структура, зв'язок. Атрибути зв'язку: спрямованість, сила, характер. Класифікація систем. Загальна класифікація: абстрактні системи; конкретні системи; відкриті системи; закриті

системи; динамічні системи; адаптивні системи; ієрархічні системи, їх характеристики. Класифікація за ознаками: за походженням; за описом змінних; за способом управління; за типом операторів.

Аспекти організаційного порядку. Типологія організацій. Класифікація організацій за ознаками: класифікація за принципами управління; класифікація за функціональними ознаками; класифікація за ознакою реалізації суспільних функцій; класифікація за ознакою визначення цілі (ціннісно-орієнтовані організації; організації, які формують власні цілі; цілескеровані організації; цілеспрямовані організації; цілеорієнтовані організації; цілепридатні організації; паразитичні організації).

Тема 4. Сучасні соціальні організації і соціальна спільність.

Організація як соціум. Соціальна організація і соціальна спільність. Людина як елемент соціальної системи. Активність і опірність соціальної організації. Загальні риси соціальної організації. Основні види соціальних організацій: формальна й неформальна організації. Механізми регулювання (регулятори) у соціальних системах: цільова управлінська дія, саморегуляція (самоуправління), організаційний порядок.

Тема 5. Сучасні парадигми організаційного процесу.

Організаційний процес. Організаційна діяльність. Альтернативні парадигми організаційного процесу. Система управління - кібернетичний підхід.

Принципи управління: принцип розімкненого управління; принцип розімкненого управління з компенсацією обурень; принцип замкненого управління; принцип однократного управління. Оптимізація управління. Адаптивні й такі, що самі настроюються, системи. Методи управління: детермінований метод управління; програмно-цільовий метод управління; ціннісно-орієнтований метод управління.

Змістовий модуль 2.

Тема 6. Самоорганізація

Природно-наукові засади синергетики. Ентропія. Самоорганізація як ґрунтовний процес природи. Антиентропійна спрямованість самоорганізації. Сутнісний зміст синергетики.

Синергетична концепція самоорганізації. Основні положення синергетичної концепції самоорганізації. Аттрактори, біфуркація, фрактали, детермінований хаос. Процеси самоорганізації. Необерненість і неповторюваність самоорганізації. Принципи самоорганізації: принцип від'ємного зворотного зв'язку; принцип позитивного зворотного зв'язку. Спонтанність і випадковість.

Гнучкість організації. Гнучкість процесу: гнучкість орієнтації й реалізації. Гнучкість системи: фактори й результати гнучкості системи. Виробнича гнучкість: фактори та функціональні й структурні ознаки виробничої гнучкості.

Сталість організації. Статична й динамічна сталість. Типи сталості: внутрішня, зовнішня й спадкова сталості; кількісна й структурна сталості. Несталий стан системи. Сталість і управління змінами.

Тема 7. Зовнішнє й внутрішнє середовище сучасної організації

Внутрішнє середовище організації. Змінні всередині організації (внутрішні фактори): цілі, завдання, структура, технологія, люди. Культура та імідж

організації як її внутрішні фактори. Взаємозв'язок внутрішніх факторів. Методи дослідження внутрішнього середовища організації: аналітичні методи; експертні методи; лінійне програмування; динамічне програмування; діагностування (експрес-діагностика, ґрунтова діагностика); внутрішній моніторинг (моментні спостереження, постійні спостереження).

Зовнішнє середовище організації. Мікрооточення (фактори зовнішнього середовища безпосереднього впливу): партнери; конкуренти; центральні та місцеві органи влади: навколишнє населення; природні умови. Макрооточення (фактори зовнішнього середовища опосередкованого впливу): міжнародні події та оточення; стан економіки; соціокультурні фактори; політичні обставини; розвиток науки й технології; право; соціально-суспільні фактори. Методи дослідження зовнішнього середовища (зовнішній моніторинг): зовнішнє спостереження; цільове спостереження; неформальний пошук; формальний пошук.

Взаємозв'язок факторів зовнішнього та внутрішнього середовища організації.

Тема 8. Прогресивні підходи до організаційного проектування

Концептуальні терміни: організаційна форма управління " (ОФУ); відносини: децентралізація; стратегія; структура; виробнича структура; технологічна структура; зв'язок; структура управління; ланка управління; рівень управління. Сутність та етапи організаційного проектування. Методи проектування організаційних форм управління.

Технологія проектування організаційних форм управління. Оцінка ефективності організаційних форм управління. Криза парадигми традиційного менеджменту. Перспективи розвитку організаційних утворень.

Тема 9. Сучасна українська організаційна культура

Культура організації. Зміст понять «культура» і «організаційна культура». Концептуальні підходи до формування організаційної культури. Моделі організаційної культури. Характеристики організаційної культури. Громадянська й корпоративна культури.

Типологія організаційних культур. Визначальні фактори культури організації. Підходи до типізації організаційних культур: факторні моделі цінностей; менталітет і організаційна культура; фундаментальні вірування та цінності; ставлення до часу; конкуруючі цінності. Характеристика типів культури за ознакою конкуруючих цінностей: кланова, ієрархічна (бюрократична), ринкова та адхократична культури.

Сучасна українська організаційна культура: джерела та основний зміст.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усь ого	у тому числі					усь го	у тому числі				
		л	п	ла б	ін д	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13

Змістовий модуль 1												
Тема 1. Передумови та фактори формування сучасних теорій організації	10	1	1	-	-	9	10	0,4	0,2	-	-	6
Тема 2. Сучасна організаційна парадигма: сутність, значення, зміст, практична спрямованість	12	1	1	-	-	9	12	0,7	0,2	-	-	8
Тема 3. Системність як загальна властивість сучасної організації	12	2	1	-	-	9	12	0,7	0,2	-	-	8
Тема 4. Сучасні соціальні організації і соціальна спільність	12	1	1	-	-	9	12	0,6	0,2	-	-	8
Тема 5. Сучасні парадигми організаційного процесу.	12	2	2	-	-	9	12	0,6	0,2	-	-	8
Разом за змістовим модулем 1	58	7	6	-	-	45	58	3	1	-	-	38
Змістовий модуль 2												
Тема 6. Самоорганізація	11	2	2	-	-	9	11	0,75	0,25	-	-	10
Тема 7. Зовнішнє й внутрішнє середовище сучасної організації	12	2	2	-	-	9	12	0,75	0,25	-	-	9
Тема 8. Прогресивні підходи до організаційного проектування	12	2	2	-	-	9	12	0,75	0,25	-	-	9
Тема 9. Сучасна українська організаційна культура	12	1	2	-	-	8	12	0,75	0,25	-	-	9
Разом за змістовим модулем 2	47	7	8	-	-	35	47	3	1	-	-	39
Усього годин	105	14	14	-	-	80	105	6	2	-	-	77

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	-	-

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Ден.	Заоч.

1	Тема 1. Передумови та фактори формування сучасних теорій організації	1	
2	Тема 2. Сучасна організаційна парадигма: сутність, значення, зміст, практична спрямованість	2	
3	Тема 3. Системність як загальна властивість сучасної організації	1	0,5
4	Тема 4. Сучасні соціальні організації і соціальна спільність	1	
5	Тема 5. Сучасні парадигми організаційного процесу.	2	0,5
6	Тема 6. Самоорганізація	2	
7	Тема 7. Зовнішнє й внутрішнє середовище сучасної організації	2	0,5
8	Тема 8. Прогресивні підходи до організаційного проектування	2	0,5
9	Тема 9. Сучасна українська організаційна культура	1	
	Разом	14	2

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	-	-

8. Самостійна робота

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації навчального процесу, при якій заплановані завдання виконуються студентом під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. СРС є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом під час позааудиторної навчальної роботи студента.

Метою СРС є засвоєння в повному обсязі навчальної програми та послідовне формування у студентів самостійності як риси характеру, що відіграє суттєву роль у формуванні сучасного фахівця вищої кваліфікації.

Основними формами СРС є такі:

- опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу;
- вивчення окремих тем або питань, що передбачені для самостійного опрацювання;
- підготовка до семінарських, практичних (лабораторних) занять та виконання домашніх завдань;
- систематика вивченого матеріалу курсу перед написанням модулів та підготовка до контрольних робіт та інших форм поточного контролю;
- виконання індивідуальних завдань (написання рефератів, здійснення наукових досліджень з підготовкою доповіді на науковій студентській конференції та/або публікацією статті (тез доповіді) у науковому збірнику, пошук (підбір) та огляд літературних джерел за заданою проблематикою курсу, підготовка та проведення студентом на практичному занятті міні-лекції, складання словника по курсу, розробка тематичного кросворду, написання реферату за заданою тематикою тощо).

Всі завдання самостійної роботи поділяються на обов'язкові та вибіркові. До обов'язкових належать завдання, які студенти мають виконувати обов'язково

впродовж вивчення даної дисципліни. Вибіркові включають альтернативні завдання, серед яких студент на власний розсуд обирає конкретні завдання з тим, щоб набрати необхідну кількість балів.

№ з/п	Назва теми	Ден.	Заочн
1	Тема 1. Передумови та фактори формування сучасних теорій організації I. Опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу. II. Підготовка до виступу на семінарському занятті з наступних питань: 1. Які етапи життєвого циклу організації включаються до статичну групу, які в динамічну групу? 2. Чим відрізняються закони організації від законів для організації, як співвідносяться між собою, і в чому їх особливості? 3. Який вплив роблять зовнішні і внутрішні чинники на стійкість організації? 4. Суть і зміст рівня самозбереження. 5. Яке практичне значення має закон самозбереження в процесі забезпечення безпеки організації, персоналу та керівників? 6. У чому суть розвитку організації? Дискусія. Ваш опонент говорить, що менеджеру-практику нема чого забивати голову теорією організації. Спробуйте довести зворотне. III. Вирішити управлінську ситуацію.	11	13,5
2	Тема 2. Сучасна організаційна парадигма: сутність, значення, зміст, практична спрямованість I. Опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу. II. Підготовка до виступу на семінарському занятті з наступних питань: 1. Які існують організаційні теорії? Що прийнято називати організаційною наукою? 2. Як розвивалася організаційна наука в Європі? 3. Коли почали проводитися систематизовані дослідження по теорії організації? 4. Назвіть відомих Вам основоположників організаційної науки. 5. Які перспективи розвитку теорії організації? 6. Яка головна думка концепції про «ноосферу» В.І.Вернадського? 7. У чому полягає внесок А.А. Богданова у розвиток теорії організації? 8. Які концептуальні погляди А.А. Богданова на основні етапи і зміст теорії організації? 9. У чому сутність тектологічного процесу, розробленого А.А. Богдановим? III. Вирішити управлінську ситуацію.	11	12,5
3	Тема 3. Системність як загальна властивість сучасної організації I. Опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу. II. Підготовка до виступу на семінарському занятті з наступних питань: 1. Дайте характеристику науковим основам становлення і розвитку організаційно-управлінської думки. 2. Сформулюйте поняття «парадигма» соціальних наук. 3. Чому спосіб життя і система цінностей виступають як органи $\neg$ зус ланка і основа механізму громадської організації? 4. Розкрийте взаємозв'язок між системами цінностей, установок і витоків розвитку організаторської думки. 5. Хто з учених античного періоду розкрив витoki розвитку організаторської думки в суспільстві?	10	11

	6. Оцініть внесок вчених Давньої Греції Платона, Аристотеля і Конфуція в Китаї в розвиток організаторської думки. III. Вирішити управлінську ситуацію.		
4	Тема 4. Сучасні соціальні організації і соціальна спільність I. Опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу. II. Підготовка до виступу на семінарському занятті з наступних питань: 1. Що таке харизма? 2. Як Ви уявляєте собі харизматичні групи? 3. Охарактеризуйте мотиви, службовці вихідним моментом для створення організацій. 4. Що розуміється під соціальною системою, які її основні структурні елементи? 5. Перелічіть і розкрийте сутність підходів до поняття «соціальна організація». 6. Які особливості еволюції соціально-економічних систем? 7. З чого складаються внутрішнє і зовнішнє середовище організації? 8. Індивід у соціальній організації. 9. Роль невизначеності у формуванні соціальних спільнот. 10. Який склад соціальних і економічних зв'язків в організації? III. Вирішити управлінську ситуацію.	10	14
5	Тема 5. Сучасні парадигми організаційного процесу I. Опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу. II. Підготовка до виступу на семінарському занятті з наступних питань: 1. Альтернативні парадигми організаційного процесу. 2. Організація і управління. 3. Принцип розімкненого управління. 4. Принцип замкнутого управління. 5. Адаптивне управління. 6. Принцип одноразового управління. 7. Кібернетичний підхід в теорії управління. 8. Детермінований метод управління. 9. Програмно-цільовий метод управління. 10. Ціннісно-орієнтований метод управління. III. Вирішити управлінську ситуацію.	7	12
6	Тема 6. Самоорганізація I. Опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу. II. Підготовка до виступу на семінарському занятті з наступних питань: 1. Що таке синергетика? 2. В Чому полягає Синергетична Концепція самоорганізації? 3. У чому полягає антиентропійна спрямованість самоорганізації? 4. Що таке аттрактори, біфуркація, фрактал? 5. Які Основні процеси самоорганізації? 6. Розкрийте сутність поняття «детермінований хаос». 7. У чому суть поняття «детермінований хаос», «ефект метелика»? 8. Які існують основні теорії самоорганізації? 9. У чому заслуга вченого-дослідника Іллі Пригожина? 10. Хто перший визначив термін «синергетика», у чому основний сенс поняття. 11. Який зв'язок синергетики з самоорганізацією? 12. Обґрунтуйте і розкрийте зміст понять «принцип доміно», «теорія доміно», «теорія катастроф». 13. Розкрийте суть понять «аттрактори», «біфуркація», «ентропія» їх зв'язок з	7	12,5

	самоорганізацією. ІІІ. Вирішити управлінську ситуацію.		
7	Тема 7. Зовнішнє й внутрішнє середовище сучасної організації І. Опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу. ІІ. Підготовка до виступу на семінарському занятті з наступних питань: 1. Що входить в поняття «організаційна середу» (організаційне оточення). 2. Для чого необхідно проводити аналіз зовнішнього середовища організації. 3. Яка існує взаємозв'язок і взаємозалежність факторів зовнішнього середовища. 4. Поняття ділового середовища. Синоніми: функціональна середу, ближня середу. 5. У чому полягає унікальність поєднання факторів ділового середовища для організації (Фактори ділового середовища: споживачі, конкуренти, партнери, регулятори, профспілки). 6. Що входить в поняття загальної середовища. 7. Охарактеризуйте середу непрямого і прямого впливу. 8. Система чинників загальної середовища: культура, економіка, соціум (соціальні фактори), закони, політика. ІІІ. Вирішити управлінську ситуацію.	7	10
8	Тема 8. Прогресивні підходи до організаційного проектування І. Опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу. ІІ. Підготовка до виступу на семінарському занятті з наступних питань: 1. Чим відрізняється поняття «проектування» від понять «конструювання» і «планування»? 2. У чому полягає основна суть організаційного проектування? 3. Наведіть основні етапи процесу організаційного проектування. 4. Розбір зрозуміти: структура Управління; Ланка Управління; Рівень Управління. 5. Які Переваги та недоліки традиційних організаційних форм Управління. 6. Які Переваги та недоліки адаптивних організаційних форм Управління. 7. Основні методологічні принципи проектування організаційних форм Управління. ІІІ. Вирішити управлінську ситуацію.	7	11,5
9	Тема 9. Сучасна українська організаційна культура І. Опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу. ІІ. Підготовка до виступу на семінарському занятті з наступних питань: 1. Яке місце займає організаційна культура в організаційному поведінці? 2. У чому суть і зміст організаційної культури людини, компанії і суспільства? 3. Чем визначається організаційна культура особистості? 4. Яке існує відношення між організаційною культурою і культурою організації? 5. Назовите основні шляхи формування організаційної культури в організації. 6. Що розуміється під терміном «культура» в загальному, плані? 7. У чому проявляється статика і динаміка культури в організаційних відносинах? 8. Які елементи формують мистецтво управлінської діяльності керівника? 9. Дайте характеристику методів підтримки культури організації. 10. Які існують методи вимірювання організаційної культури? 11. Раскройте необхідність використання інформаційних технологій в організаційній культурі. 12. Дайте характеристику найбільш поширених видів інформаційних	7	8

технологій, що використовуються при сильній організаційній культурі. 13. Що мається на увазі під поняттями «особистість, що визначає розвиток фірми» і «правляча верхівка фірми»? Як їх можна віднести до організаційної культури? III. Вирішити управлінську ситуацію.		
Разом	77	105

9. Індивідуальні завдання

Для студентів денної форми навчання – за методом аналізу конкретних навчальних ситуацій (case study).

Для студентів заочної форми навчання – контрольна робота.

10. Методи навчання

Викладання курсу передбачає використання наступних груп методів навчання:

1) словесні методи:

- *розповідь* - цей метод передбачає оповідну, описову форми розкриття навчального матеріалу з метою спонукання здобувачів вищої освіти до створення в уяві певного образу;

- *пояснення* - метод, який передбачає розкриття сутності певного явища, процесу, закону;

- *бесіда*, як метод, передбачає використання попереднього досвіду здобувачів вищої освіти з певної галузі знань і на основі цього залучення їх за допомогою діалогу до усвідомлення нових явищ, понять або відтворення уже наявних знань;

- *навчальна дискусія* – метод передбачає проведення навчальних групових дискусій / обговорень з певної проблеми в малих групах;

- *лекція* - передбачає розкриття у словесній формі сутності явищ, наукових понять, процесів, які знаходяться між собою в логічному зв'язку, об'єднані загальною темою;

2) наочні методи:

- *ілюстрація* - передбачає розкриття сутності предметів і процесів через їх символічне зображення (малюнки, схеми, графіки);

- *демонстрація* - метод, який характеризується рухомістю засобу демонстрування (наприклад, перегляд навчального кінофільму);

3) практичні методи, які сприяють формуванню та закріпленню практичних умінь при застосуванні раніше набутих знань. Ця група методів включає до себе виконання *вправ, практичних робіт, аналіз проблемних ситуацій, проведення досліджень, ділових ігор, підготовку есе, рефератів* тощо.

11. Очікувані результати навчання з дисципліни

Програмні результати навчання	Очікувані результати навчання з дисципліни
ПР5 Описувати зміст функціональних	Розуміти аспекти сучасного організаційного

сфер діяльності організації	порядку. Типологію сучасних організацій. Класифікацію організацій за ознаками: класифікація за принципами управління; класифікація за функціональними ознаками; класифікація за ознакою реалізації суспільних функцій; класифікація за ознакою визначення цілі (ціннісно-орієнтовані організації; організації, які формують власні цілі; цілескеровані організації; цілеспрямовані організації; цілеорієнтовані організації; цілепри-датні організації; паразитичні організації).
ПР6 Виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень	Здатність до розуміння концептуальних термінів: організаційна форма управління " (ОФУ); відносини: децентралізація; стратегія; структура; виробнича структура; технологічна структура; зв'язок; структура управління; ланка управління; рівень управління. Сутність та етапи організаційного проектування в сучасному управлінні організацією. Сучасні методи проектування організаційних форм управління. Технологія проектування організаційних форм управління. Оцінка ефективності організаційних форм управління. Криза парадигми традиційного менеджменту. Перспективи розвитку сучасних організаційних утворень.
ПР11 Демонструвати навички аналізу ситуації та здійснення комунікації у різних сферах діяльності організації	Зовнішнє й внутрішнє середовище сучасної організації Здатність до розуміння середовища організації. Існування внутрішнього та зовнішнього середовища. Змінні всередині організації (внутрішні фактори): цілі, завдання, структура, технологія, люди. Культура та імідж організації як її внутрішні фактори. Взаємозв'язок внутрішніх факторів. Методи дослідження внутрішнього середовища організації: аналітичні методи; експертні методи; лінійне програмування; динамічне програмування; діагностування (експрес-діагностика, ґрунтова діагностика); внутрішній моніторинг (моментні спостереження, постійні спостереження). Зовнішнє середовище організації. Мікрооточення (фактори зовнішнього середовища безпосереднього впливу): партнери; конкуренти; центральні та місцеві органи влади: навколишнє населення; природні умови. Макрооточення (фактори зовнішнього середовища опосередкованого впливу): міжнародні події та оточення; стан економіки; соціокультурні фактори; політичні обставини; розвиток науки й технології; право; соціально-суспільні фактори. Методи дослідження зовнішнього середовища (зовнішній моніторинг): зовнішнє спостереження; цільове спостереження; неформальний пошук; формальний пошук. Взаємозв'язок факторів зовнішнього та

	внутрішнього середовища організації.
ПР15 Демонструвати здатність діяти соціально відповідально та громадсько свідомо на основі етичних міркувань (мотивів), повагу до різноманітності та міжкультурності	Розуміти зміст понять «культура» і «організаційна культура». Концептуальні підходи до формування сучасної організаційної культури. Моделі організаційної культури. Характеристики організаційної культури. Громадянська й корпоративна культури в Україні. Типологія організаційних культур сучасності. Визначальні фактори культури організації. Підходи до типізації організаційних культур: факторні моделі цінностей; менталітет і організаційна культура; фундаментальні вірування та цінності; ставлення до часу; конкуруючі цінності. Характеристика типів культури за ознакою конкуруючих цінностей: кланова, ієрархічна (бюрократична), ринкова та адхократична культури. Сучасна українська організаційна культура: джерела та основний зміст
ПР16 Демонструвати навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, бути критичним і самокритичним	Природно-наукові засади синергетики. Ентропія. Самоорганізація як ґрунтовний процес природи. Антиентропійна спрямованість самоорганізації. Сутнісний зміст синергетики. Синергетична концепція самоорганізації. Основні положення синергетичної концепції самоорганізації. Аттрактори, біфуркація, фрактали, детермінований хаос. Процеси самоорганізації. Необерненість і неповторюваність самоорганізації. Принципи самоорганізації: принцип від'ємного зворотного зв'язку; принцип позитивного зворотного зв'язку. Спонтанність і випадковість. Гнучкість організації. Гнучкість процесу: гнучкість орієнтації й реалізації. Гнучкість системи: фактори й результати гнучкості системи. Виробнича гнучкість: фактори та функціональні й структурні ознаки виробничої гнучкості. Сталість організації. Статична й динамічна сталість. Типи сталості: внутрішня, зовнішня й спадкова сталості; кількісна й структурна сталості. Несталий стан системи. Сталість і управління змінами.

12. Засоби оцінювання

Згідно з Положенням про організацію освітнього процесу в Національному університеті «Запорізька політехніка»**, контрольні заходи включають в себе вхідний, поточний, рубіжний (модульний, тематичний, календарний), відстрочений, підсумковий та семестровий контроль, а також комплексні контрольні роботи та ректорські контрольні роботи.

Система контролю знань здобувачів вищої освіти з дисципліни «Теорія організації» включає в себе вхідний, поточний, рубіжний та підсумковий контроль.

Вхідний контроль проводиться на початку вивчення нового курсу з метою визначення рівня підготовки здобувачів вищої освіти з дисциплін, які забезпечують цей курс. Контроль проводиться на першому занятті за завданнями, які відповідають програмі попередньої дисципліни. За результатами вхідного контролю розробляються заходи з надання індивідуальної допомоги здобувачам вищої освіти, коригування освітнього процесу.

Поточний контроль проводиться викладачами під час аудиторних занять. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки здобувачів вищої освіти до виконання конкретної роботи.

Об'єктами поточного контролю знань здобувачів вищої освіти з дисципліни «Сучасні теорії організації» є:

- відвідування лекційних та практичних занять;
- систематичність та активність роботи на практичних заняттях;
- виконання обов'язкових завдань самостійної роботи;
- виконання індивідуальних дослідницьких завдань (за вибором здобувача вищої освіти або викладача);
- участь в конференціях, конкурсах наукових робіт та інноваційних проєктів, олімпіадах.

**** Положення про організацію освітнього процесу в Національному університеті «Запорізька політехніка»**/ Укладачі: В.Г. Прушківський, С.Т. Яримбаш, В.Л. Грешта, А.В. Пархоменко, С.І. Шило, О.О. Каплієнко, О.В. Коваленко, О.В. Лапкіна, П.В. Сахно, О.М. Стеценко, Н.Л. Ніколаєва, О.В. Савельєва, Л.М. Шило, О.В. Шепель, О.С. Калюжна, Є.О. Фасоль. - Запоріжжя: Навчальний відділ, Навчально-методичний відділ НУ «Запорізька політехніка». 2019. 59 с.**

Для здобувачів вищої освіти денного відділення поточний контроль та оцінювання знань здобувачів вищої освіти здійснюється за наступними напрямками:

- робота на лекціях (присутність на лекційних заняттях, ведення конспекту, участь у навчальній дискусії);
- робота на практичних заняттях (присутність на заняттях, доповідь з презентацією за тематикою самостійного вивчення дисципліни, усне опитування, участь у навчальній дискусії, обговоренні ситуаційного завдання, участь у діловій грі, тощо).

Результати поточного контролю (поточна успішність) є основною інформацією під час проведення оцінювання і враховуються викладачем при визначенні результатів рубіжного контролю та підсумкової оцінки з дисципліни.

Рубіжний (модульний, тематичний, календарний) контроль – це контроль знань здобувачів вищої освіти після вивчення логічно завершеної частини навчальної програми дисципліни. Проводиться у вигляді модульної контрольної роботи.

Підсумковий контроль з дисципліни проводиться з метою оцінювання результатів навчання на певному освітньому ступені або на окремих його завершених етапах за 100-бальною системою, національною та шкалою ЄКТС.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль з дисципліни «Сучасні теорії організації» проводиться у формі семестрового іспиту в обсязі навчального матеріалу, визначеного робочою програмою навчальної дисципліни, і в терміни, встановлені робочим навчальним планом, індивідуальним навчальним планом здобувача вищої освіти. Завдання іспиту включають теоретичні питання з курсу.

Підсумкова оцінка із дисципліни, яка виставляється в відомість є сумою балів за різні види навчальної роботи:

13. Критерії оцінювання

Схема нарахування балів з навчальної дисципліни

Форми контролю	Види навчальної роботи	Оцінювання
ПОТОЧНИЙ КONTРоль (протягом кожного з модулів)	Робота на лекціях: - присутність на лекційних заняттях; - ведення конспекту; - участь в експрес-опитуванні (тестуванні); - участь у навчальній дискусії.	Максимум 40 балів за модуль
	Робота на практичних заняттях: - присутність на заняттях; - доповідь з презентацією за тематикою самостійного вивчення дисципліни - усне опитування, тестування, рішення практичних задач; - участь у навчальній дискусії, обговоренні ситуаційного завдання; - участь у діловій грі.	Максимум 60 балів за модуль
РУБІЖНИЙ (МОДУЛЬНИЙ) КONTРоль	Модульний контроль № 1 «Теорія та методологія регіонального управління»	Максимальна оцінка – 100 балів
	Модульний контроль № 2 «Система показників, що характеризують розвиток регіону»	Максимальна оцінка – 100 балів
Додаткова оцінка	Участь у наукових конференціях, підготовка наукових публікацій, участь у Всеукраїнських конкурсах наукових студентських робіт за спеціальністю, створення кейсів тощо.	Згідно з рішенням кафедри
ПІДСУМКОВИЙ КONTРоль залік	Метою заліку є контроль сформованості практичних навичок та професійних компетентностей, необхідних для виконання професійних обов'язків. Залік проходить у формі співбесіди.	Критерії оцінювання зазначено в таблиці «Шкала оцінювання: національна та ECTS»

За роботу на лекційних та практичних заняттях бали розподіляються наступним чином:

а) робота на лекціях:

- **35-40 балів:** здобувач вищої освіти відвідав 90% лекційних занять, має охайний конспект лекційного матеріалу, показує вільне володіння матеріалом, правильно відповідає на питання (тести), приймає активну участь у навчальній дискусії;

- **31-34 бали:** здобувач вищої освіти відвідав 80% лекційних занять, має охайний конспект лекційного матеріалу, в основному орієнтується в матеріалі, але допускає неточності, незначні помилки при усних відповідях чи тестах, обізнаний з предметом, приймає участь у навчальній дискусії;

- **24-30 балів:** здобувач вищої освіти відвідав 70% лекційних занять, конспект не повний, в ньому відсутні декілька лекцій або питань для самостійної роботи. Здобувач вищої освіти лише частково розкриває питання, слабо в них орієнтується, погано ознайомлений із теоретичними питаннями та з процесами, що їх репрезентують, дає неправильні відповіді на тестах, іноді приймає участь у навчальній дискусії;

- **0-23 бали:** здобувач вищої освіти відвідав менш ніж 60% лекційних занять, має неохайний, неповний конспект, в якому відсутня більша кількість лекцій та завдань самостійної роботи. Здобувач вищої освіти невірно відповідає на питання, або недостатньо в необхідному обсязі предмету, не приймає участі у навчальній дискусії;

б) робота на практичних заняттях:

- **54-60 балів.** здобувач вищої освіти відвідав 90%-100% практичних занять. Сумарний обсяг виконання практичних завдань протягом семестру – не менш ніж 90%.

- **51-53 балів** здобувач вищої освіти відвідав 75%-80% практичних занять. Сумарний обсяг виконання практичних завдань протягом семестру – не менш ніж 80%.

- **45-50 балів** здобувач вищої освіти відвідав 60-70% практичних занять. Сумарний обсяг виконання практичних завдань протягом семестру – не менш ніж 60%.

- **0-44 бали** здобувач вищої освіти відвідав менш ніж 60% практичних занять, та виконав менш ніж 30% загального обсягу практичних завдань.

Також передбачається **порядок зарахування пропущених занять:** усне відпрацювання пропущеної теми на встановлених за графіком викладача консультаціях з наданням конспекту лекційного або практичного заняття.

За умови, якщо здобувач вищої освіти через поважні обставини не отримав мінімальну кількість балів за поточним контролем за окремим змістовним модулем або не згоден з оцінкою, він може під час рубіжного контролю написати модульну контрольну роботу.

Оцінювання рубіжного контролю здобувачів вищої освіти з дисципліни здійснюється за 100-бальною шкалою. Розподіл балів за модулями відбувається наступним чином:

- модуль №1 – 100 балів;
- модуль №2 – 100 балів.

Модульна контрольна робота складається з двох теоретичних питань та практичного завдання

Шкалу оцінювання завдань модульної контрольної роботи наведено у таблиці:

Вид завдання	Бали	Критерії оцінки
Теоретичні питання : 2 питання по 25 балів максимум за кожне	20-25 балів	Здобувач вищої освіти володіє матеріалом в повному обсязі, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичного питання. Відповідь на питання сформульовано в термінах науки, викладено літературною мовою, демонструє авторську позицію здобувача вищої освіти.
	15-19 балів	Здобувач вищої освіти в цілому володіє навчальним матеріалом, самостійно викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки
	9-14 балів	Здобувач вищої освіти не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності.
	5-8 балів	Здобувач вищої освіти частково володіє навчальним матеріалом, не в змозі викласти зміст питання під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки.
	0-4 балів	Здобувач вищої освіти: - не володіє навчальним матеріалом; - не в змозі його викласти; - не розуміє змісту теоретичних питань
Практичне завдання (максимум 50 балів)	40-50	Здобувач вищої освіти дав повну вичерпну відповідь, яка складається з: - вибору вірного алгоритму вирішення завдання; - правильного арифметичного результату; - доцільного і логічного пояснення виконаних розрахунків; (у разі потреби); - належним чином оформленої графічної частини (у разі потреби); - структурованого викладу матеріалу теоретичної частини завдання; - ґрунтовних висновків. При виконанні завдання допускається не більше 1-2 несуттєвих помилок або описок.
	30-39	В цілому здобувач вищої освіти дав повну відповідь, яка складається з: - вибору вірного алгоритму вирішення завдання; - приблизно правильного арифметичного результату (або не більше 3-4 несуттєвих помилок);

		- пояснення виконаних розрахунків; (у разі потреби); - графічної частини (у разі потреби), оформленої з деякими зауваженнями; - структурованого викладу матеріалу теоретичної частини завдання; - висновків. В цілому завдання повинно бути виконано не менш ніж на 75%.
18-29	Відповідь здобувача вищої освіти:	- містить суттєві помилки у виборі алгоритму вирішення завдання; - не має графічної частини (якщо вона є необхідною) або містить грубі помилки у розрахунках / має невірно визначений арифметичний результат (якщо він є необхідним) або не має пояснень та висновків; В цілому завдання виконано менш ніж на 75%.
10-17	Здобувач вищої освіти розуміє суть завдання, але його відповідь:	- містить суттєві помилки у виборі алгоритму вирішення завдання; - не має графічної частини (якщо вона є необхідною); - містить грубі помилки у розрахунках / має невірно визначений арифметичний результат (якщо він є необхідним); - не має пояснень та висновків; - містить не більше 30% виконаного завдання.
0-9	Здобувач вищої освіти:	- не розуміє завдання; - не в змозі його виконати; - виконав завдання повністю неправильно - виконав менш ніж 20% завдання.

Якщо здобувач вищої освіти не отримав оцінку за поточними результатами та результатами модульного контролю, залік виставляється за результатами підсумкового іспиту, результат якого оцінюються за шкалою ЄКТС. Питання до іспиту здобувачі вищої освіти можуть знайти в системі дистанційного навчання НУ «Запорізька політехніка»: <https://moodle.zp.edu.ua>.

Таким чином, остаточна оцінка за курс для здобувачів вищої освіти *денного відділення* розраховується за одним з наступних варіантів:

№	Змістовий модуль №1 (Т1, Т2, Т3, Т4, Т5)	Змістовий модуль №2 (Т6, Т7, Т8, Т9, Т10)	Визначення остаточної оцінки (максимум 100 балів)
1	Поточний контроль 1	Поточний контроль 2	(ПК1 + ПК2)/2
2	Модульна контрольна робота (МКР) 1	Модульна контрольна робота (МКР) 2	(МКР1+МКР2) /2
3	Поточний контроль 1	Модульна контрольна робота (МКР) 2	(ПК1+МКР2)/2
4	Модульна контрольна робота (МКР) 1	Поточний контроль 2	(ПК2+МКР1)/2
5	Складання іспиту з дисципліни		100

До відомості заносяться сумарні результати в балах за 100-бальною шкалою, 4-х бальною національною шкалою та за шкалою ECTS.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі	Оцінка	Оцінка за національною шкалою
-------------------	--------	-------------------------------

види навчальної діяльності	ECTS	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Контроль знань здобувачів вищої освіти *заочного відділення* здійснюється шляхом виконання та подальшого захисту контрольної роботи у вигляді співбесіди, та складання іспиту. Зміст завдань контрольної роботи можна знайти в системі дистанційного навчання НУ «Запорізька політехніка»: <https://moodle.zp.edu.ua> та у методичних вказівках до виконання контрольної роботи з дисципліни «Сучасні теорії організації». До залікової відомості заносяться результати в балах за 100-бальною шкалою, 4-х бальною національною шкалою та за шкалою ECTS.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Базова

1. Баценко Л.М. Теорія організації : навч. посіб. ; Сум. нац. аграр. ун-т. Суми : Мрія, 2016. 362 с.
2. Монастирський Г.Л. Теорія організації: підручник ; Терноп. нац. екон. ун-т. 2-е видання. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 287 с.
3. Монастирський Г.Л. Теорія організації: підручник; Терноп. нац. екон. ун-т. - Тернопіль : ТНЕУ, 2014. 287 с.
4. Мельник А. Ф., Монастирський Г.Л., Дудкіна О.П. Муніципальний менеджмент: підручник. 2-е вид. Тернопіль, 2019.
5. Керівництво організацією : навч. посіб. / О.Є Кузьмін, Н. Т. Мала, І.С. Процик. Львів: Вид-во нац.ун-ту «Львівська політехніка». 2008. 244 с.
6. Марченко О. М. Томаневич Л. М. Теорія організації: навч. посіб.,; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів : ЛьвДУВС, 2015. 359 с.
7. Мильнер Б.З. Теория организации: Учебник. – 7-е изд., перераб. и доп. М.: ИНФРА-М, 2009. 864 с.
8. Латфуллин Г.Р., Райченко А.В. Теория организации: учебник для вузов.- Спб.: Питер, 2005.395 с.
9. Монастирський Г. Л. Теорія організації : навч. посібн.. К. : Знання, 2008. 320 с.

10. Мильнер Б.З. Теория организации: учебник.- 5-е изд., перераб. и доп. М.: ИНФРА-М, 2005. 720 с.
11. Парахина В.Н., Федоренко Т.М. Теория организации: Учебное пособие. 5-е изд. М.: КНОРУС, 2009. 296 с.
12. Парахина В.Н. Теория организации: учебное пособие. 3-е изд., стер.- М.: КНОРУС, 2007. 296 с.
13. Шеметов П.В. Теория организации: курс лекций/ Шеметов П.В., Петухова С.В. М.: Изд-во Омега-Л, 2006. 282 с.

Допоміжна

1. Андрушків Б. М. Основи менеджменту. Львів : Світ, 2005. 294 с.
2. Бородіна О.А. Адміністративний менеджмент : навч. пос. Маріуполь: ПДТУ. 2015. 84 с.
3. Василенко В.А., Ткаченко Т.І. Стратегічне управління. Навчальний посібник. К.: ЦУЛ, 2003. 396с.
4. Велешук С.С. Техніка адміністративної діяльності: навч. посібник / За заг. ред. А.Ф. Мельник. Тернопіль, ТНЕУ «Економічна думка». 2011. 320с .
5. Гевко О.Б., Шведа Н.М. Стратегічне управління: Навчальний посібник. Для студентів усіх форм навчання напряму 6.030601 «Менеджмент» Тернопіль ФОП Паляниця В. А., 2016. 152 с.
6. Дафт Р. Теория организации: учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности «Менеджмент организации»/Ричард Л. Дафт; пер. с англ. под ред. Э.М.Короткова; предисловие Э.М.Короткова. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2009. 736 с.
7. Монастирський Г. Л. Теорія організації : навч.-метод. комплекс / Г. Л. Монастирський, О. Ф. Овсянюк-Бердадіна. Тернопіль : Економічна думка, 2007. 84 с.
8. Осовська Г.В., Осовський О А. Менеджмент організацій: Підручник. К.: Кондор, 2009. 680
9. Парахина В. Н. Теория организаций: учебн. пособ. / В. Н. Парахина, Т. А. Федоренко. М. : КНОРУС, 2006. 296 с.
10. Подлесных Теория организации: Хрестоматия. 2-е изд./ Пер. с англ. под ред. Т.Н.Клеминой; Высшая школа менеджмента СПбГУ. - СПб.: Изд-во «Высшая школа менеджмента», 2010. 573 с.
11. Третьякова Е.П. Теория организации: учебное пособие. – М.:КНОРУС, 2009. 224 с.
12. Шеметов П.В. Теория организации: Учебное пособие. – 5-е изд., испр. М.: Издательство: Омега-Л, 2010 г. 274 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Бібліотека ім. В.Г. Короленко. URL: <http://korolenko.kharkov.com/>
3. Бібліотека ХНТУСГ. URL: <https://library.khntusg.com.ua/>
4. Електронна бібліотека. URL: <http://lib.meta.ua/>
5. Студентська електронна бібліотека URL: <http://www.lib.ua-ru.net/>
6. Нормативно-правова база України URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/>